

ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ
КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ЗАЛІЗНИЧНИМ ТРАНСПОРТОМ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ ТА ІСТОРІЇ НАУКИ І ТЕХНІКИ

Затверджую

Завідувач кафедри ФІНТ

Віра ГАМАЛІЯ

Протокол № 1 від «29» серпня 2023 р.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ – СИЛАБУС
«Історія релігії в Україні у контексті сучасності»

Викладач	Кандидат філософських наук, доцент СПИС Ольга Анатоліївна
E-mail	olgaspys@gmail.com
Офіційна назва освітньої програми	Історія науки і техніки
Рівень вищої освіти	третій
Галузь знань	03 – Гуманітарні науки
Спеціальність	032 Історія та археологія
Обсяг дисципліни в кредитах ECTS	4
Статус дисципліни (обов'язкова, вибіркова)	Цикл дисциплін загальної підготовки, вибіркова
Мета вивчення дисципліни	Мета курсу полягає у всебічному висвітленні проблеми становлення та розвитку релігійного та церковного життя на теренах України в контексті сучасних процесів; поглибленні фахового рівня світоглядно-гуманітарної культури здобувачів наукового ступеня.
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі історії та археології, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань, оволодіння методологією наукової та науково-педагогічної діяльності, проведення самостійного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.
Загальні компетентності	ЗК01. Здатність до критичного аналізу та оцінки сучасних досягнень, сформулювати нові підходи для рішення теоретичних та практичних задач у наукових дослідженнях. ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК05. Здатність до самостійної, індивідуальної роботи, здійснювати комплексні дослідження, керівництва науково-дослідною групою, прийняття рішень в міждисциплінарній сфері.

	<p>ЗК07. Здатність планувати науково-професійний та особистий розвиток.</p> <p>ЗК 8.Здатність самостійно виконувати наукові дослідження з урахуванням академічної доброчесності.</p> <p>ЗК 9. Здатність до подальшого навчання з високим рівнем автономності.</p> <p>ЗК10. Здатність організовувати та проводити практичні та семінарські заняття для студентів першого (бакалаврського) рівня, застосовуючи сучасні технології навчання.</p>
Спеціальні (фахові, предметні компетентності)	<p>ФК 2. Інформаційний менеджмент. Здатність знаходити, систематизувати, аналізувати та синтезувати інформацію з різних джерел, документів та текстів для розгляду відповідних історичних задач.</p> <p>ФК 5. Індивідуальне дослідження. Здатність планувати наукову роботу та на основі отриманих результатів, готувати матеріали для оприлюднення відповідної якості.</p> <p>ФК 6. Розробка програми та менеджмент. Розуміння та здатність застосовувати на практиці принципи міждисциплінарного дослідження в історії, соціальних та гуманітарних науках.</p> <p>ФК 7. Здатність до організації та проведення наукових досліджень в галузі історії науки і техніки, що мають теоретичне та практичне значення із залученням сучасних методів та інформаційних технологій.</p>

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ

Змістовий модуль 1

Релігійно-церковне життя православних та католицьких церков у сучасній Україні

Тема 1. Релігійні вияви національної духовності українців

Предмет, мета і завдання курсу. Україна – багатоконфесійна держава. Конфесійний плюралізм в часи релігійної свободи. Класифікація релігій в сучасній Україні. Релігійна мережа України в її статистичному обліку (2021 р.). Специфіка релігійності українця: чинники формування і загальні вияви. Співвідношення релігійного і національного.

Література: 2, 3, 6, 7, 8, 9, 24.

Ключові слова: релігія, церква, конфесія, конфесійний плюралізм, релігійна мережа, релігійність українця, духовність.

Тема 2. Релігійне відродження в українській незалежній державі

Основні етапи розвитку релігійно-церковного життя в незалежній Україні. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» (1991). Розвиток конфесійних та міжконфесійних парацерковних організацій. Утворення та діяльність Українського Біблійного товариства (1992) та Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій (1996).

Література: 6, 7, 8, 9, 20, 24.

Ключові слова: релігійна свобода, парацерковні організації, Всеукраїнська Рада Церков, Українське Біблійне товариство, міжконфесійна діяльність.

Тема 3. Відродження українського православ'я і внутрішньоправославні колізії (1990 – 1992)

Третє відродження УАПЦ та УПЦ (1990 – 1992).

Створення комітету відродження УАПЦ. Всеукраїнський Православний Церковний Собор 5-6 червня 1990 р. Проголошення Київського Патріархату. Перейменування Українського екзархату на Українську Православну Церкву у 1990 р. Дарування самостійності і незалежності в управлінні Українській Православній Церкві Патріархом Московським Олексієм II в жовтні 1990 р. Антикано́нічні рішення Московського Собору. Апеляція митрополита Філарета. Антизаконність Харківського зібрання єпископату УПЦ (травень 1992 р.).

Література: 1, 4, 3, 6, 7, 8, 9.

Ключові слова: відродження Української автокефальної православної церкви, Всеукраїнський Православний Церковний Собор, Українська православна церква (УПЦ), Помісний Собор УПЦ, Харківське зібрання єпископату УПЦ.

Тема 4. Об'єднавчі процеси українського православ'я. Створення Православної Церкви України (1992-2019)

Помісний Собор УПЦ 1-3 листопада 1991 р. Курс на автокефалію. Всеукраїнський Православний Об'єднавчий Собор 25-26 червня 1992 р. і його постанови. Проголошення УПЦ (КП).

Всеукраїнський Православний Об'єднавчий Собор 15 грудня 2018 р. і його постанови. Проголошення ПЦУ. Обрання Предстоятелем ПЦУ митрополита Епіфанія. Отримання Томосу про автокефалію Православної церкви України.

Література: 1, 4, 3, 6, 7, 8, 9, 21, 23.

Ключові слова: об'єднавчі процеси, обрання Патріархів, Всеукраїнський Православний Об'єднавчий Собор, Томос, автокефалія.

Тема 5. Римо-католицизм у незалежній Україні

Римо-католицька церква в незалежній Україні. Відновлення діяльності дієцезій (1991 р.). Конференція єпископів Римо-Католицької Церкви (1992 р.). Заснування Апостольської Нунціатури в Києві (1992 р.) як представництво Ватикану. Представництво України у Ватикані. Віхи розвитку: Від Мар'яна Яворського (1991) – до Мечислава Мокшицького (2008). Візит Святійшого Отця Йоана Павла II в Україну (2001 р) та його значення.

Література: 4, 5, 7, 8, 9, 24.

Ключові слова: Римо-католицька церква, архидієцезії, дієцезії, Апостольська Нунціатура, конфесійна ситуація, Святий Апостольський престолом у Римі, Конференція римо-католицьких єпископів України.

Тема 6. Українська греко-католицька церква в контексті національного відродження України

Легалізація церкви (1987). Етапи розвитку УГКЦ в незалежній Україні: від Мирослава Любачівського (1991) – до Святослава Шевчука (2011). Діяльність кардинала Любомира Гузара (2001–2017) та його роль в історії УГКЦ. Роль Святослава Шевчука у розбудові сучасної УГКЦ. Створення Українського Католицького Університету та його значення для розвитку освіти в сучасній Україні. Українська греко-католицька церква в системі державно-церковних відносин України. Особливості конфесійної ситуації на Закарпатті.

Література: : 4, 5, 7, 8, 9, 12, 23, 24.

Ключові слова: Греко-католицька церква, єпархії, єпископи, чернечі ордени, паломницькі центри, легалізація церкви, екзархат УГКЦ, Український Католицький Університет.

Змістовий модуль 2 Конфесійне розмаїття в незалежній Україні

Тема 7. Іслам на українських теренах: від часу виникнення – до сьогодення

Періодизація існування ісламу на українських землях. Перші мусульмани на землях Русі-України. Мусульманська цивілізація Криму. Період Кримського ханату. Мусульманські народи Причорномор'я й Україна в XVI – XVII ст. Мусульманське життя за умов тоталітаризму.

Релігійне життя мусульман в незалежній Україні. Духовне управління мусульман України. Духовне управління мусульман Криму. Духовний Центр мусульман України. Духовне Управління мусульман України «УММА». Київський Муфтїят. Альраїд в релігійному і громадському контексті України. Нові мусульманські течії Криму. «Хартія мусульман України» (2016). «Соціальна концепція мусульман» (2017).

Шіїзм як течія мусульманської релігії. Суфізм в Україні.

Література: 2, 4, 5, 9, 24.

Ключові слова: іслам, мусульмани, Духовне управління мусульман України, Духовне управління мусульман Криму, Духовний Центр мусульман України, Київський Муфтїят, шіїзм, суфізм.

Тема 8. Пізньопротестантські церкви в умовах релігійної свободи

Активізація баптизму в українській державі. П'ятидесятництво. Утворення Союзу віри євангельської. Конфесійне розмаїття п'ятидесятництва у незалежній Україні. Діяльність п'ятидесятницьких церков. Витоки адвентизму. Активізація адвентизму в умовах свободи совісті. Структура Української Унійної Конференції Церкви адвентистів сьомого дня (УУК ХАСД). Свідки Єгови. Витоки і особливості розвитку руху. Свідки Єгови в незалежній Україні. Стан і тенденції розвитку в умовах релігійної свободи.

Рада євангельських протестантських церков України (2005 р.). Українські протестанти у контексті святкування 500-річчя Реформації (2017 р.). Участь протестантів у парацерковних організаціях.

Література: 4, 7, 8, 9, 10, 14, 16, 19, 20.

Ключові слова: Союз ЄХБ України, Українська Церква Християн Віри Євангельської (УЦХВС), Церква адвентистів сьомого дня (ЦАСД), Свідки Єгови, 500-річчя Реформації.

Тема 9. Релігійні меншини історичного християнства

Природа релігійних меншин і правові проблеми їх буття в Україні. Меншини історичного християнства Православні церковні меншини України. Католицькі меншини України. Спільноти ранньо-протестантського коріння. Меншини пізнього протестантизму. Релігії національних меншин: історична доля та сучасний стан.

Література: 4, 5, 6, 7, 13.

Ключові слова: релігійні меншини, православні церковні меншини, православне сектанство, католицькі меншини, протестантські меншини, національні меншини.

Тема 10. Нові релігії в незалежній Україні. Рудновірські течії та християнська нетрадиційність

Феномен неорелігій. Особливості поширення нових релігійних течій в Україні. Неоязичництво (рудновірські течії). Християнська нетрадиційність. Історія виникнення і сучасний стан харизматичного руху. Християнська Церква Кальварі Чапел. Церква Ісуса Христа Святих останніх днів. Церква Останнього Завіту. Церква Нового Єрусалиму. Православна Церква Божої Матері. Еміші або Діти Бога Живого.

Література: 4, 5, 6, 7, 8, 9, 13.

Ключові слова: нові релігійні течії, нетрадиційні релігії, неохристиянство, неоязичництво, харизматичний рух, навколохристиянські течії.

Тема 11. Конфесійне різноманіття нехристиянських нових релігій

Неорієнталістські рухи. Буддійські новоутворення України. Ошо Радніш та його вчення. Течії «Нового віку» і духовні вчення. Синтетичні релігійні спільноти. Секулярні вчення релігійного характеру. Нерелігійні вірування. Псевдорелігії як течії суспільного неспокою. Аум Сінрікьо. Сатанізм.

Література: 4, 5, 6, 7, 8, 9, 13.

Ключові слова: нетрадиційні релігії, релігії орієнталіського напрямку, синтетичні релігії, езотеричні течії, саєнтологічні рухи, секулярні вчення релігійного характеру.

Тема 12. Українські церкви в часи Революції Гідності (2013-2014 рр.) і російської агресії (2014 – 2023 рр.)

Передумови Майдану. Діяльність Церкви на Майдані: заяви, молебні та молитовні намети як природня складова буття Майдану. Участь духовних провідників церков у Віче на Майдані. Діяльність ПЦУ та УПЦ (МП) у часи Революції Гідності.

Позиція церков України на російську агресію (2022 р.). Колоборантська діяльність УПЦ (МП) під час російської агресії (2014) та російсько-української війни (2022). Державно-церковні змагання: боротьба УПЦ (МП) за лаври. Дискусії про заборону УПЦ (МП). Релігійність і національна свідомість українців: еволюція розвитку. Від розпаду СРСР – до російської агресії.

Література: 2, 4, 5, 15, 17, 23.

Ключові слова: Революції Гідності, Майдан, позиція церков, волонтерський рух, інститут капеланства, російська агресія, колоборантська діяльність УПЦ (МП).

Тема 13. Історія і практичне втілення в Україні свободи совісті

Свобода релігії, свобода віросповідання, свобода церкви. Історичні аспекти розвитку свободи совісті як категорії права. Поширення й утвердження ідеї свободи совісті в Україні.

Свобода совісті в незалежній Українській державі.

Література: 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 17.

Ключові слова: свобода релігії, свобода віросповідання, свобода церкви, толерантність, віротерпимість, прагнення до свободи, Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації».

Тема 14. Прогнози розвитку релігії у світі та в Україні

Роль релігії в майбутньому. Можливі тенденції релігійних змін. Майбутнє християнських церков і спільнот. Проблема міжхристиянського порозуміння. Динаміка нового й давнього, «вертикального» і «горизонтального» в релігійних змінах в Україні і світі.

Література: 2, 5, 17, 24.

Ключові слова: релігійні зміни, міжхристиянське порозуміння, православно-

католицькі суперечності, секуляризація, релігійні системи, міжхристиянське порозуміння, поширення нових релігійних течій.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Результати навчання	<p>РН 1. Обізнаність та здатність використовувати архівні матеріали та сучасні наукові результати для проведення досліджень в історико-науковій сфері.</p> <p>РН 2. Знання основних можливостей наукової співпраці для використання здобутків і наукових результатів соціальних та гуманітарних наук; застосування критичного підходу з метою визначення позитивних/негативних аспектів власної області дослідження.</p> <p>РН 3. Здатність використовувати відповідні посилання та аналізувати основні історично-наукові роботи досліджуваного періоду як письмово, так і шляхом усних виступів, презентацій, а також ведення дискусій та трендів.</p> <p>РН 4. Володіти методологічними знаннями в галузі гуманітарних наук та бути здатним застосовувати їх до професійної діяльності на межі предметних галузей.</p> <p>РН 10. Здатність використовувати облікову інформацію з архівів, бібліотечні каталоги та найновіші ресурси, щоб виокремити джерела та документальний матеріал, необхідний для власного дослідження.</p> <p>РН 17. Поважати авторське право, дотримуватись етичних правил та норм академічної доброчесності при проведенні наукових досліджень, презентації їх результатів та у науково-педагогічній діяльності.</p>
---------------------	--

РЕЗУЛЬТАТИ ОЦІНЮВАННЯ

Форми поточного та підсумкового контролю		Поточний контроль – 70 балів Проміжний контроль (тест) – 20 балів Підсумковий контроль – (залік) – 10 балів	
ШКАЛИ ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS			
100-бальна шкала	Національна шкала	Оцінка за шкалою ECTS	
		Шкала ECTS	Критерії оцінювання
90-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
80-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального, робота з двома – трьома незначними помилками.
75-79		C	«Добре» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками.
65-74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» - теоретичний зміст курсу освоєний не повністю, але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань, містять помилки, робота з трьома значними помилками.

60-64		Е	«Достатньо» - теоретичний зміст курсу освоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального, робота, що задовольняє мінімум критеріїв оцінки.
21-59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
1-20		F	«Безумовно незадовільно» теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Бабенко Л. Л. Радянські органи державної безпеки у системі взаємовідносин держави і православної церкви в Україні (1918 – середина 1950-х рр.). Полтава : ТОВ АСМІ, 2014. 554 с.
2. Денисенко М. Православна церква в Україні. Століття розділень. Київ : Дух і Літера. 2019. 376 с.
3. Держава і Церква в новітній історії України : зб. наук. статей. Вип. 7. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2019. 328 с.
4. Держава і церква в Україні-2019: підсумки року і перспективи розвитку відносин (інформаційні матеріали). Київ : Центр Разумкова, 2019. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Religiya.pdf
5. Зінченко А. Новітня історія релігійних спільнот в Україні. Навч. посіб. для студ. спеціальностей напряму «історія». Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. 408 с.
6. Історія релігій: хрестоматія-практикум для студентів вищих навчальних закладів / упоряд.: О. М. Ігнатуша, Т. Г. Савчук. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 600 с.
7. Історія релігій в Україні: актуальні питання / за заг. ред. О. Киричук. Львів : Логос, 2020. Вип. 2. 212 с. URL: <http://religio.org.ua/index.php/religio-actual-issues/issue/view/12>
8. Історія релігій в Україні: актуальні питання / за заг. ред. О. Киричук. Львів : Логос, 2021. Вип. 3. 212 с. URL: <http://religio.org.ua/index.php/religio-actual-issues>
9. Історія релігії в Україні: Навч. посіб. / за ред. А. М. Колодного, П. Л. Яроцького. Київ : Т-во Знання, КОО, 1999. 735 с.
10. Історія релігії в Україні: у 10 т. / за ред. А. Колодного. Київ: Український видавничий консорціум, 2011.
11. Історія п'ятидесятництва в Україні / уклад. та ред. М. Мокієнко. Київ : Самміт-Книга. 2021. 520 с.
12. Калениченко Т. У пошуках шляхів примирення: релігійний вимір ситуації на Сході України. URL: <http://risu.org.ua/ua/index/exclusive/review/60610>
13. Колодний А. М. Релігійне життя України в особах його діячів і дослідників. Київ : Інтерсервіс, 2017. 740 с.
14. Майдан і Церква. Хроніка подій та експертна оцінка. Київ : Самміт-Книга, 2014.

15. Мокієнко М. П'ятидесятництво та харизматизм: порівняльний аналіз // Актуальні проблеми філософії та соціології. – 2018. No1 (21). URL: <http://org2.knuba.edu.ua/mod/resource/view.php?id=33081>
16. Римо-католицька церква в Україні/ https://risu.ua/rimo-katolicka-cerkva-v-ukrajini_n55398
17. Томос про автокефалію українського православ'я: значення і виклики/ https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/tomos-pro-avtokefaliyu-ukrainskogo-pravoslavvya-znachennya-i?__cf_chlTk=OYHC0u45NmS1tucgAPIv7MKS4q1YhG59LPKeKKR5X3o-1687120882-0-gaNycGzNC1A
18. Щоткіна К. Хроніки Томосу. Харків : Vivat, 2019. 304 с.

Допоміжна

1. Ігнатуша О., Грузова Т. Церква в умовах Голодомору 1932–1933 рр.: історіографічний дискурс. Сторінки історії. 2021. No 43. С. 64-79.
2. Зінченко А. Життя і служіння Митрополита Василя Липківського. Київ : Дуліби, 2017. 336 с.
3. Каганов Ю. О. Конструювання «радянської людини» (1953–1991): українська версія. Запоріжжя : Інтер-М, 2019. 432 с.
4. Надання автокефалії православній церкві України / https://uk.wikipedia.org/wiki/Надання_автокефалії_православній_церкві_України
5. Особливості релігійного і церковно-релігійного самовизначення громадян України: тенденції 2000–2020рр. (Інформаційні матеріали). Київ : Центр Разумкова, 2020. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_religiya.pdf

Електронні ресурси

1. Відділення релігієзнавства Інституту філософії НАН України ім. Г.С. Сковороди. URL:<http://www.filosof.com.ua/v8.htm>
2. Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій. URL: <http://vrciro.org.ua/ua/>
3. Інститут історії України НАН України. URL: <http://www.history.org.ua/>
4. Інститут релігійної свободи URL: <http://www.irs.in.ua>
5. Львівський музей історії релігії. URL: <http://www.museum.lviv.ua>
6. Релігійно-інформаційна служба України. URL: <http://risu.org.ua>
7. Релігія в Україні. URL: <http://www.religion.in.ua>
8. УПЦ Київський Патріархат: Офіційний веб-сайт. URL: www.cerkva.info
9. Офіційний інформаційний ресурс Української Греко-Католицької Церкви. URL: <http://news.ugcc.ua>
10. Львівська архідієцезія Римсько-католицької Церкви в Україні. URL: <http://dioceselviv.org>
11. Український Католицький Університет. URL: <http://ucu.edu.ua>
12. Офіційний сайт Української Лютеранської Церкви. URL: www.ukrlc.org
13. Офіційний сайт Всеукраїнського союзу об'єднань Євангельських християн баптистів – есбуа.info
14. Всеукраїнський союз Церков християн віри євангельської п'ятидесятників. URL: www.uurc.org
15. «Буддизм в Україні». URL: sangha.org.ua
16. Офіційний сайт Української Уніонної Конференції Адвентистів Сьомого дня. URL: www.adventist.org.ua
17. Інститут юдаїки. URL: www.judaica.kiev.ua
18. Іслам в Україні. URL: <http://islam.in.ua>

19. Сайт РУН Віри. URL: www.runvira.org

20. Церква «Об'єднання» (Церква Муна). URL: unification.org.ua